

BOGANMELDELSER

Matrix 1994;3, s. 46-73

***Eva Hildebrand og Conni Gregersen:
DRENGE OG SEXUELLE OVERGREB
– forståelse, analyse og behandling.
(Hans Reitzels Forlag, 1994)
264 sider, pris. kr. 258,00***

Anmeldt af cand. psych. Talli Ungar Andersen.

Bogen handler om drenge og unge mænd, der har begået seksuelle overgreb mod andre børn. Den henvender sig til behandlere i bred forstand og er udformet som en lærebog i tre dele: Teoretisk udgangspunkt, behandling og terapi. Der eksisterer i dag en skoledannelse, som man kunne kalde 'Incestologerne', der fokuserer énsidigt på incest og seksualforbrydelser mod børn, uden at medinddrage den sociale og psykologiske kontekst, som disse hændelser udfolder sig i. Eva Hildebrand, en af forfatterne til denne bog, er en af de vigtigste inspirationskilder for denne skoledannelse, som har mange tilhængere blandt behandlere, undervisere af kommende behandlere og socialarbejdere. Der er altså tale om en bog, som sandsynligvis får stor betydning for det behandlingsarbejde, der i de kommende år i Danmark vil blive udført i forhold til målgruppen, og jeg har derfor valgt at gennemgå den meget detaljeret og bringe mange citater fra den for at dokumentere, hvorfor jeg finder den dybt problematisk, hvad angår både teori og terapi.

Jeg havde håbet at kunne diskutere forfatterernes teoretiske grundlag, men bogen er så teoretisk svag, at det ikke lader sig gøre. Den bærer ikke et videnskabeligt præg: På det helt formelle plan kommer det til udtryk ved, at der hver-

ken findes stikordsregister eller noter i bogen, og i at litteraturhenvisningerne er upræcise og mangelfulde. Forfatterne har ambitioner om at formidle teoretisk stof, og den del af bogen, der betegnes teoretisk udgangspunkt, fylder 80 sider, men teorigennemgangen er forenklet, unuanceret og bygger oftest på sekundærlitteratur. Forfatterne præsterer for eksempel det kunststykke at gennemgå objektrelationsteorien, Kohuts selv-begreb, de psykiske forsvarsmekanismer, det ubevidste, overføring og modoverføring – altså uden at nævne, at der er tale om psykoanalytisk teori. De skriver: »Den psykologiske forståelsesramme bag vores arbejde er den humanistiske psykologi, hvor mennesket betragtes som et socialt individ, der til enhver tid vil søge at udvide sine iboende evner og ressourcer gennem sit samspil med omgivelserne, først og fremmest andre mennesker. Til forståelse af barnets identitetsudvikling bruger vi objektrelationsteoriene« (s. 18-19). Nu er objektrelationsteoriene ikke en underafdeling af den humanistiske psykologi, men af psykoanalysen. Det finder man måske ikke ud af, hvis man aldrig læser originallitteratur. Hverken Klein, Winnicott, Fairbairn, Bowlby eller andre originale objektrelationsteoretikere nævnes i bogen eller i litteraturlisterne. Som objektrelationsteoretiske referencer bruges i stedet Alice Miller, J.F. Masterson og Anders Evang.

Elastiske diagnoser og uklare begreber

Bogen er forfærdelig usystematisk i sin opbygning. Definitioner – hvor de findes – kommer ofte meget sent i teksten og længe efter, at et begreb er blevet anvendt første gang. Den virker dårligt gennemarbejdet og rummer mange gentagelser, som forlænger teksten unødigt og gør bogen kedelig og tung. Terminologien er tilfældig og bærer præg af, at forfatterne ikke er vant til at beskæftige sig med teoretisk stof. Den manglende teoretiske fundering medfører, at bogens grundbegreber i flere tilfælde har hjemmestrikkede termer som for eksempel »parentificering af børnene« (s. 227), »det indre sårede barn« (s. 105), »det indre offer« (s. 105), eller hør denne sætning: »[Disse personers, mit indskud] overlevelsesstrategier, som har bestået i at være den

stærke og lægge deres identitet op i hovedet som netop har fungeret så effektivt hindrer dem nu i at få adgang til *følelserne i det mishandlede barn*, som jo er knyttet til kroppen« (s. 101, min fremhævelse). Forfatterne finder det ikke nødvendigt at definere sådanne begreber.

»Mange erfaringer tyder på at omkring halvdelen af de børn, der udsættes for seksuelle overgreb, bliver krænket af en ung under 18 år – oftest en dreng. Der er således grund til at formode, at man vil bidrage til forebyggelse af seksuelle overgreb på børn ved at udvikle og etablere behandling af de drenge, der har været udsat for seksuelle overgreb, og de drenge og unge mænd, der har krænket andre børn og unge seksuelt«, skriver forfatterne i hensigtserklæringen (s. 13-14). Bogens formål er altså at forebygge seksuelle overgreb på børn gennem behandling af to forskellige grupper af personer: Dels drenge og unge mænd, der har forgrebet sig seksuelt på yngre eller jævnaldrende personer, dels drenge, der selv har været udsat for seksuelle overgreb. Drenge fra den sidste gruppe bør behandles, fordi der ellers er risiko for, at de, gennem en identifikation med aggressor, kunne man sige, senere gør mod andre, hvad der er blevet gjort mod dem selv. Tesen er altså som i den velkendte teori om den sociale arvs onde cirkel, at negative sociale karakteristika »nedarves« fra generation til generation i en familie, med mindre der gennem forskellige tiltag gøres noget for at bryde den onde cirkel. Denne tese lyder i første omgang ikke urimelig.

Når bogens mål er at beskrive en særlig gruppe af seksualforbrydere, forventer man en samlet gennemgang af disse drenges personlighed og psykodynamik, men man finder kun spredte, meget overfladiske og generaliserende betragtninger. Psykiatriske diagnoser er bandlyste i bogen. Man finder derfor aldrig ud af, om den klientgruppe, som forfatterne ønsker at beskrive: drenge, der har begået seksuelle overgreb, består af pædofile, incestforbrydere, pyromaner, perverse, antisociale eller måske grænsepsykotiske personer.

Der er en stærk tendens i bogen til at relatere almene fænomener éntydigt til gruppen af seksualforbrydere og ofre for seksualforbrydelser. Om forsvarsmekanismerne omnipotens og devaluering står der for eksempel: »netop [disse, mit indskud] forsvarsmekanismer forekommer ofte hos drenge, som krænker sexuel. Undertiden ser det endog ud til, at begge mekanismer kan virke samtidigt i samme person, i de situationer, hvor vedkommende krænker sexuel« (s. 45). Sådanne udsagn kunne forlede læseren til at tro, at eksistensen af disse forsvarsmekanismer hos en klient tyder på, at klienten er eller kan blive seksualforbryder. Det er imidlertid velkendt, at sådanne psykiske mønstre er almindelige hos klientgrupper, som ikke er seksualforbrydere, for eksempel antisociale, kriminelle, grænsepsykotiske og psykotiske klienter. I det hele taget leverer bogen ingen dokumentation eller overbevisende argumentation for, at der skulle eksistere specifikke faktorer i personligheden eller i livshistorien, som alene eller i forening kunne karakterisere seksualforbrydere eller ofre for samme. Der er intet i denne bog, der tyder på, at dispositionen til at begå seksualforbrydelser eller til at blive ramt af samme skulle kunne samles i et syndrom. Alligevel giver bogen indtryk af, at 'sexuelle overgreb' er et syndrom, som karakteriseres af specifikke træk. På dette punkt er bogen dybt uvederhæftig – og farlig, fordi mindre kritiske sjæle med bogen i hånd vil kunne finde potentielle seksualforbrydere overalt. En seriøs kliniker ville have gjort sig differentialdiagnostiske overvejelser. Når forfatterne til denne bog ikke nævner differentialdiagnostiske tegn med ét ord, skyldes det i bedste fald en mangel på videnskabelig tankegang, i værste fald en nærmest paranoid forestilling om, at der faktisk ligger seksuelle overgreb bag alle psykiske lidelser.

Hvis vi nu antager, at seksualforbrydelser faktisk er en afgørende ætiologisk faktor ved alle psykiske sygdomme, så vil vi alligevel ikke være nået særlig langt, for vi ville stadig mangle differentialdiagnostiske redskaber til at besvare spørgsmål som for eksempel: Hvorfor udvikler nogle seksualforbrydere skizoi-de træk, mens andre bliver antisociale eller udvikler andre typer af symptomer?

Differentiering, nuancering og detaljering er ikke bogens stærke sider: »De fleste børn, som bliver udsat for alvorlig mishandling eller omsorgssvigt, herunder seksuelle overgreb, vil udvikle en personlighedsstruktur, som enten indeholder en overvægt af offer-adfærd eller af krænkeradfærd. Vi opererer med fire begreber: Offer, krænker, offerpersonlighedsstruktur og krænkerpersonlighedsstruktur. Offer og krænker henviser til den rolle, personen havde i den konkrete overgrebsituation. Når vi bruger begreberne offerpersonlighedsstruktur og krænkerpersonlighedsstruktur, henviser vi til den måde, som overgrebene har udformet personlighedsstrukturen på,« skriver forfatterne (s. 96). Man kunne forestille sig, at andre faktorer end seksuelle overgreb kunne medvirke ved udformningen af personlighedsstrukturen, men selvfølgelig ville en sådan forestilling komplicere sagen. »Vi forstår her magt som evnen til aktivt at øve indflydelse på andre og kontrol som evnen til at begrænse andres indflydelse. Krænkeradfærden er (...) udtryk for, at personen har magt, men ikke nogen kontrol, hvorimod offeradfærden viser, at personen har kontrol men ingen magt.« fortsætter forfatterne. Det er dejligt, når tingene er så komplementære. Men så sniger der sig en lille tvivl ind hos forfatterne, og de garder sig: »Samtidig må disse begreber forstås dialektisk, således at ekstrem magt kan blive kontrollerende, og ekstrem kontrol kan fungere som magt.« Gode gamle dialektik! Den har reddet mange skribenter fra lidt for kategoriske udtalelser. For at sikre sig fuldstændigt mod kritik, slutter forfatterne: »Da såvel offer – som krænkerpersonlighedsstrukturen jo er udtryk for disse menneskers overlevelsesstrategier, har de på trods af den forskellige fremtoning i virkeligheden samme problem: De er ikke i stand til at tage ansvaret for deres egne følelser og adfærd« (s. 98). Så er vi helt nede på banaliteternes niveau, men forkert er det i hvert fald ikke. På lignende måde fuser forfatternes forsøg på at kategorisere og definere begreber ofte ud i denne bog.

Begreberne »krænker« og »offer«, forbliver meget vage og meget brede i bogen. Under betegnelsen »mænd med mere udprægede krænkerpersonlighedsstrukturer« henregner forfatterne for eksempel voldelige mænd og alkoholikere (s. 100). Begrebet »krænker« henviser altså ikke kun til personer, der

begår seksuelle krænkelser. Med så brede kategorier kan man omfatte mange og meget forskellige mennesker, men til gengæld bliver det meget overfladiske og meget generelle beskrivelser, man kan give af disse brede grupper. Beskrivelser kan blive så generelle og så brede, at de bliver banale og ligegyldige. Det sker ofte i denne bog.

Definitoriske glidninger

Drenge, der har været udsat for seksuelle overgreb, er ifølge den ovenfor citerede hensigtserklæring en af de klientgrupper, bogen beskæftiger sig med, men de er kun interessante i det omfang, de selv senere begår seksuelle overgreb mod andre. »Nogle af de misbrugte drenge begynder selv at krænke andre børn og unge seksuelt. Det er uklart, hvor mange af drengene, der reagerer på denne måde. Det er kendt fra klinisk arbejde med voksne mænd, der har krænket børn seksuelt, at mange af disse har været udsat for seksuelle overgreb som børn. Ifølge kliniske undersøgelser af både unge og voksne mænd drejer det sig om mellem 30% og 90% (den store forskel i procenterne beror på forskellighed i typerne af krænkere, der er blevet undersøgt)« (s. 15, forfatterens parentes). Der nævnes ikke litteraturreferencer, som gør det muligt at kontrollere, hvad det egentlig er, kliniske undersøgelser udsiger. Der er unægteligt langt fra 30% til 90%, og der kunne også være forskel på voksne mænd, der har begået seksuelle overgreb på børn – det må dreje sig om egentligt pædofile eller perverse – og unge, der måske er gået lidt for langt i en flirt med en jævnaldrende. Citatet her er typisk for den udokumenterede mistænkeliggørelse af børn med psykosociale problemer, som denne bog er eksponent for.

Selv hvis mellem 30% og 90% af alle seksualforbrydere skulle være tidligere ofre for seksuelle overgreb, så burde en bog om dette emne kunne udsige noget om de 10% til 70% af seksualforbrydere, der ikke selv har været udsat for seksuelle overgreb som børn. Dem taler bogen imidlertid ikke om. Bogens primære emne viser sig i løbet af bogen at være større drenge og unge mænd,

der selv har været udsat for incest, og som derefter har udsat andre børn for seksuelle overgreb. Der sker altså en forvirrende glidning fra en meget bred målgruppe til en mere snæver, og man får umiddelbart det indtryk, at alle drenge og unge mænd, der har begået seksualforbrydelser, selv har været udsat for incest. Samtidig sker der en anden glidning i bogen: I indledningskapitlet nævnes det, at bogens målgruppe i de fleste tilfælde er børn, der har været udsat for grove omsorgssvigt, mishandling og emotionel forsømmelse. I bogens næstsidste kapitel, familieterapi, er der et mindre afsnit om undersøgelser vedrørende søskendeincest og andre seksuelle overgreb mellem børn (s. 223-224). Her omtales en empirisk undersøgelse fra U.S.A., der tyder på, at en hel del af de familier, hvori søskendeincest forekommer, er præget af vold og alvorlige problemer med alkohol og stoffer.

De første danske erfaringer med seksuelt misbrugte drenge stammede fra familier, som foruden seksuelt misbrug var karakteriseret ved alvorlige problemer med alkohol-, narko- og medicinmisbrug, omsorgssvigt, psykisk terror og vold, skriver forfatterne (s. 14-15 og igen på s. 65). Det svarer til mine egne kliniske erfaringer, at børn, der har været ude for seksuelle overgreb, ofte stammer fra familier, hvor omsorgssvigt, emotionel forsømmelse, vold og misbrug præger hverdagen. Det er velkendt for klinikere, at sådanne børn, som savner stabile objektrelationer, er indiskriminerende i deres kontakt med andre mennesker, og at de hungrer efter kærlighed, opmærksomhed og forståelse. Det er ikke svært at forestille sig, at en sådan psykisk konstellation gør disse børn til lette ofre for pædofile og andre, der har en sexuel interesse i dem. Efter min opfattelse er seksuelle overgreb i sådanne familier ét ud af mange symptomer, og skal man hjælpe barnet, må man fokusere på de alvorlige svigt og forsømmelser, som må være mindst lige så skadelige for barnets personlighedsudvikling som de seksuelle overgreb. Der er altså ikke bare tale om, at seksuelle overgreb reproducerer sig fra generation til generation. Der er tale om, at alvorlig emotionel forsømmelse og omsorgssvigt medfører en alvorligt skadet personlighed hos barnet. Personlighedsskaderne medfører en objekthunger hos barnet, som gør det til et let offer for personer, som ønsker at udnytte det

– enten seksuelt eller på utallige andre måder. Mennesker med en sådan personlighed kommer ud for den ene udnyttelse efter den anden. Børn med en mere sund personlighed og en mere velfungerende familie kan selvfølgelig også komme ud for seksuelle tilnærmelser eller forsøg på at udnytte deres nai-vitet på andre områder, men de går direkte hjem og fortæller om hændelsen, hvorefter forældrene ordner sagen ved at tilkalde politiet, skælde den potenti-elle forbryder ud eller lignende.

Dette aspekt glemmes i resten af bogen, som kun omhandler seksualforbrydel-sernes indre dynamik, helt befriet for overvejelser om de skader på person-ligheden, som grove omsorgssvigt, mishandling og emotionel forsømmelse har. Unægteligt en forvanskning af problematikens kontekst og dynamik.

I kapitlet om barnets personlighedsudvikling fortælles om to typer af »ond mor« (citationstegnene er forfatternes), som udsætter barnet for overgreb: Den før-ste afviser dele af barnets personlighed gennem kulde eller misbrug, den anden bruger barnet til tilfredsstillelse af sine egne behov og overser samtidig barnets behov. Disse to former for overgreb igangsætter hver sin dynamik i barnet: Den første type af »ond mor« fremmer skizoide eller antisociale træk hos barnet, den anden type »ond mor« medfører, at barnet udvikler narcissis-tiske træk. »Denne personlighedstype ser vi ofte hos ofre for seksuelle over-greb«, skriver forfatterne frejdigt. Lige så skråsikkert skriver de om den skizoi-de eller antisociale personlighed, at »denne personlighedstype møder vi typisk hos seksuelle krænker« (s. 38-39). Vi ser altså, at moderens *psykiske over-greb* på barnet i en umærkelig betydningsglidning forvandler sig til *seksuelle overgreb*, som barnet enten har været udsat for eller har udsat andre for. Således inspirerer forfatterne socialarbejdere til at se tegn på seksuelle over-greb hvor som helst: Alle klienter med narcissistiske træk er under mistanke for at være ofre for seksuelle overgreb, alle klienter med skizoide eller antisociale træk er potentielle seksualforbrydere. En mere forsimplet forståelse af psykia-trien, den kliniske psykologi og kriminologien findes næppe. Og en mere mistænkeliggørende opfattelse af mennesker med et bredt spekter af psykiske

problemer er heller ikke nemt at opdrive. For ikke at tale om, at der er store forskelle på skizoide og antisociale personligheder. Bogen udsiger intet om disse nuancer.

Overgribende aspekter i terapien

Grundholdningen i behandlingsarbejdet hos vore forfattere kan udtrykkes meget enkelt: Positiv reformulering – en simpel, banal teknik, der går ud på altid at se noget positivt i klientens tanker og handlinger. Man kunne have forestillet sig flere forskellige behandlingsteknikker, som kunne anvendes i forskellige faser eller situationer i behandlingen, men der er i denne bog kun én teknik, og den bliver ikke begrundet teoretisk. Til gengæld bliver den blæst op til noget, den slet ikke kan bære: »Positiv reformulering er (...) ikke kun en terapeutisk teknik, men implicerer en psykologisk forståelsesmodel, som kan bruges, hvad enten man er psykodynamisk eller mere systemisk orienteret. Man kan også se den positive reformulering som en slags livsfilosofi, som vil inspirere til respektfuldhed overfor vore medmennesker« (s. 112). Sandelig store ord! Men er klienten ikke bedre tjent med at terapeuten siger noget sandt end noget positivt? Jeg vil tro, at den kvikke klient hurtigt vil gennemskue denne teknik og føle sig til grin.

Fordi forfatterne forherliger og universaliserer deres ene terapeutiske teknik, glemmer de at forholde sig til grænserne for dens anvendelse: »Den positive reformulering må (...) tage udgangspunkt i, hvad man ved om drengen og i de hypoteser, terapeuten kan opstille om det seksuelle overgrebs positive funktion for drengen. Når krænkelsernes funktion er afdækket for drengen, kan terapien arbejde videre på det plan med positiv reformulering. I praksis kan terapeuten hjælpe den unge med at finde en anden destruktiv adfærd, som opfylder samme funktion som det seksuelle overgreb« (s. 122). Er det nu klogt af terapeuten at hjælpe klienten med at udtænke destruktiv adfærd? Næppe!

Kapitlet om planlægningen af behandlingen er bogens bedste og giver indtryk af, at forfatterne har stor praktisk erfaring med behandling af kriminelle klien-

ter. De understreger vigtigheden af at adskille terapien fra de nødvendige kontrolfunktioner, som kan skyldes betingelserne i en dom eller klientens farlighed. Ligeledes er de opmærksomme på de konflikter, der kan opstå, når en hel gruppe af behandlere, med forskellige opgaver, mål og forudsætninger, er involveret i samme sag, hvad der ofte er tilfældet med kriminelle unge. Kapitlet indeholder mange konkrete og praktiske handleanvisninger, men der mangler argumentation. Hvorfor er det optimale behandlingstilbud til drenge, der har krænket andre børn seksuelt, gruppeterapi en gang om ugen, individuel terapi en gang om ugen med drengens primære terapeut fra gruppeterapien, samt familierterapi både i krænkerens og i offerets eller ofrenes familier? (s. 139-140). Er det ikke forvirrende for klienten at deltage i tre forskellige terapiforløb på én gang? Hvorfor er det en god idé, at den samme terapeut optræder i flere forskellige settings i forhold til den samme klient? Skal den samme terapeut arbejde med både gerningsmanden og offeret for samme forbrydelse eller hvorfor ikke?

Den anvendte behandlingsmodel har elementer fra gestaltterapi, kognitiv terapi og adfærdsterapi. Den består af et fast program på ni punkter, som klienten skal igennem: Først skal klienten beskrive sin seksualforbrydelse og tage ansvaret for den, dernæst skal han klargøre hændelsesforløbet omkring forbrydelsen, derpå skal han nedskrive sin livshistorie og seksualitetshistorie, (forhåbentlig har han haft en god skolegang, er ikke ordblind og har lært at udtrykke sig godt skriftligt), så skal han arbejde med sine seksuelle fantasier, herefter skal han skrive et imaginært brev til sig selv fra offeret for hans forbrydelse, siden skal han skrive undskyldningsbreve, som sendes til ofrene, herefter følger en undskyldningssession, hvor gerningsmanden beder ofrene og deres familier om forladelse, så skal han udarbejde en plan for sin fremtid, og slutelig skal han udføre en bodshandling for endeligt at rense sig for forbrydelsen. Der er tale om en problemfokuseret langvarig behandling, som foruden psykoterapi omfatter undervisningsprægede aktiviteter som for eksempel seksualundervisning, og socialpædagogiske indslag som for eksempel weekendophold sammen med klienterne. Vægten er lagt på gruppeterapi af 1-2 års varig-

hed, stærkt fokuseret på de seksuelle overgreb. Der nævnes sporadisk, at individuel terapi kan anvendes, men forfatterne går klart mest ind for gruppebehandling. På side 145 forklares dette med, at følelsen af isolation og skam, som hemmeligholdelsen af det seksuelle overgreb har skabt, mindskes i en gruppe. Selv har jeg mødt mange klienter, som havde været i gruppeterapi, før de kom til mig, og havde fundet det endnu mere pinligt at tale om deres problemer i en gruppe end til en enkelt psykolog. Mine erfaringer siger selvfølgelig ikke noget om alle de klienter, som har haft udbytte af gruppeterapi, men indicerer ihvertfald, at ikke alle klienter har glæde af gruppeterapi. I bogen her findes ingen overvejelser over, hvilke klienter der egner sig til gruppeterapi og hvilke ikke.

Forfatterne er, som det allerede er fremgået, vældigt optagede af de seksualforbrydelser og andre overgreb, som klienten enten har begået eller selv været udsat for. De bemærker imidlertid ikke de overgribende aspekter af deres egen terapimodel. For eksempel anbefaler de, at terapeuten berører klienten for at trøste ham. Som andre eksempler på overgribende interventioner fra terapeuternes side kan nævnes, at der anbefales gruppeomfavelse som start på gruppesessionerne samt marathon-weekends eller marathon-dage »for at give klienterne en massiv oplevelse af tæthed, samhørighed og omsorgsfuldhed« (s. 155). Forfatterne forveksler omsorg med fysisk berøring: »I arbejdet med 'krænker', må man (...) være aktiv og meget direkte i sin kontakt for at invite til en overføring. Den bruger man så til at give klienten omsorg, for på den måde at vise ham, hvad omsorg er. Man må endvidere hjælpe ham med at integrere de følelser, det vækker i ham at modtage omsorg. Det vil med andre ord sige, at man som terapeut (...) med en krænker hele tiden [vil, mit indskud] forsøge at finde måder at røre ved ham på, som ikke aktiverer hans angst for meget, og man vil ligeledes tillade ham at berøre én selv så meget han vil – forudsat, at man føler sig tryk ved det. (...) Hvis den unge berører terapeuten på en måde, der føles som sexuel, er det ikke hensigtsmæssigt at bemærke, at man føler berøringen sexuel, men vigtigt at bede drengen røre på en anden måde, som man føler sig tilpas med« (s. 169). Jeg opfatter sådanne inter-

ventionsformer som direkte kontraindicerede i forhold til bogens klientel, der består af personer, som har et ambivalent forhold til deres egen krop, har en sexualiserende tankegang og adfærd, og på grund af bitre erfaringer har svært ved at skelne mellem omsorg og sexuel udnyttelse. Der er endelig tale om drenge og unge mænd i puberteten, som står i et klientforhold til kvindelige terapeuter – det gælder i hvert fald forfatterne selv. Der findes ingen overvejelser i bogen om kønsproblematikken: Har det nogen betydning i behandlingen af seksuelle forbrydelser, om terapeuten og klienten har samme køn eller ej?

Terapien er meget konfronterende, og terapeuten optræder meget autoritært. Hvad angår arbejdet med klientens seksuelle fantasier – et af de ni obligatoriske punkter, der skal behandles i løbet af terapien – anbefaler forfatterne, at terapeuten starter med at fremlægge sin egen forståelse af og holdning til seksualitet og seksuelle fantasier (s. 200). I terapien skal drengene fortælle om deres onanifantasier til gruppen, og terapeuterne giver tekniske råd og vejledning, så onanien bliver maksimalt tilfredsstillende for klienterne (s. 185 og s. 200). Der er ingen overvejelser om det forførende element i denne praksis, som jeg finder overgribende og krænkende, især i en gruppe. Måden at arbejde med onanien på er særdeles håndfast: »Jens fik (...) som hjemmeopgave at masturbere mindst én gang om dagen til fantasier om det, han i terapien havde fundet ud af, havde været mest seksuelt ophidsende i samværet med lillesøsteren. (...) I terapitimen blev Jens opfordret til at fortælle en fantasi om seksualitet med sin lillesøster, hvor opgaven for ham var at forestille sig, at han gik længere i form af vold og penetration, end han havde gjort i virkeligheden« (s. 201-202). Man må sandelig håbe, at terapeuten er helt sikker på, at klienten har selvbeherskelse nok til ikke at agere fantasierne ud, efter at de i terapien på denne måde er blevet forstærket og pirret. Der er i bogen ingen overvejelser over, hvilke personlighedstyper, man ikke skal udsætte for sådanne terapiteknikker.

Forfatterne demonstrerer en meget naiv og forkortet forståelse af, hvordan man kan ændre seksualforbryderes fantasiliv. De forsøger for det første at ændre seksualforbrydernes sexualitet, fra handlinger i forhold til andre mennesker, til onani med afvigende fantasier som tilbehør. Derfor ønsker de at lære klienterne at onanere så teknisk korrekt, at de får sexuel tilfredsstillelse derved. Sekundært foreslås at klienterne praktiserer normal sexualitet med en frivillig partner, samtidig med at de afvigende fantasier bruges som en indre stimulans. Et tredje forslag er at opfordre klienterne til at bruge så god pornografi, som de kan finde, men det må ikke være pornografi med samme indhold som det seksuelle overgreb, de har begået. (s. 202-203). Så nemt kan man desværre ikke ommøblere fantasilivet, og især pervers sexualitet er karakteriseret ved at være meget fastlåst, ufleksibel og svær at ændre. Der er i bogen ingen overvejelser over perversion eller seksuelle afvigelser.

Formodentlig fordi erfaringen har belært forfatterne om, at afvigende sexualitet ikke er nem at ændre, anvender de rent adfærdsterapeutiske metoder af den straffende snarere end af den belønnende slags. »En af de mindst ubehagelige [teknikker, som man bruger for at stoppe usunde seksuelle fantasier, mit indskud] går ud på, at den unge skal forsøge at få orgasme uden den ubehagelige fantasi. Umiddelbart herefter skal han så i mindst en halv time kontinuerligt forsøge fysisk at ophidse sig selv igen, mens han aktivt går ind i den ubehagelige fantasi. Det er rent fysiologisk næsten umuligt at få erektion umiddelbart efter en udløsning, og hensigten med denne praksis er da også at lave en ny kobling mellem den stimulerende, men ubehagelige seksuelle fantasi og den fysiske oplevelse af ikke at kunne blive ophidset og få orgasme« (s. 204). Det er tankevækkende at adfærdsterapien, som bygger på både belønnende og straffende metoder, altid benytter sig af straffende og smertefulde metoder, når det drejer sig om perversioner og seksualforbrydelser. Skyldes det mon adfærdsterapeuternes moralske fordømmelse af afvigende sexualitet?

Forfatterne fortæller, at terapirummet ofte bliver ladet med en sexuel stemning, når en dreng fortæller sine seksuelle fantasier. Fantasierne virker ophidsende

på fortælleren selv og ofte også på de øvrige gruppedeltagere. Forfatterne anbefaler, at man accepterer klienternes seksuelle ophidselse, men ikke at de lever dem aktivt ud i terapirummet – de må vente, til de er i enrum. I grupper med præpubertetsdrenge kan det være vanskeligt i praksis at effektuere denne regel, og terapeuterne skal da rumme drengenes onanibevægelser med puder og tøjdukker uden at forsøge at kontrollere eller stoppe dem, så længe de ikke udmønter sig i direkte seksuelle overgreb på andre, skriver forfatterne på side 205. Forfatterne anbefaler, at man gennem projektiv identifikation giver udtryk for den vrede, ydmygelse og angst, man som terapeut kan føle i situationen: »Terapeuten kan for eksempel sige: Lige før, da du så meget vrede og truende ud og begyndte at masturbere med din hånddukke, mens du så direkte på mig og sagde frække ord, blev jeg både vred, ked af det og bange. Jeg gad vide, om du nogensinde har været i en situation, hvor du har følt det sådan« (s. 206). Jeg mener at terapeuterne her går alt for langt og i afmagt tillader en alvorlig form for acting out. Seksuelle handlinger må ikke finde sted i terapirummet. Psykoterapi er et forum for refleksion over fantasier, tanker og handlinger, ikke et forum for sexuel stimulation og gratifikation. Det er nødvendigt, at terapeuten med sin autoritet er i stand til at formidle dette.

Et af de punkter, klienten skal igennem i terapien, er at bede ofrene og deres familier om forladelse. Dette foregår i en såkaldt undskyldnings-session, som bliver optaget på video og derefter brugt i den fortsatte terapi. »Før sessionen starter, må man som drengens terapeut aftale med ham, at man vil stoppe ham, hvis han får sagt eller udtrykt noget, som kan opfattes krænkende for offeret«, skriver forfatterne (s. 211). Hvis det er nødvendigt at stoppe klienten, kunne man have en mistanke om, at det ikke er en indre, men en ydre tvang, der får ham til at sige undskyld. Det eksempel, der anføres i bogen (s. 211-215), tyder på, at terapeuten i praksis er så styrende i undskyldnings-sessionen, at hun lige så godt selv kunne have forfattet og oplæst klientens undskyldning.

Som sidste punkt i terapien skal den forhenværende seksualforbryder udføre en bodshandling, for eksempel hjælpe andre seksualforbrydere eller ofre for

samme, deltage i en samtale med en dreng, hvis seksualforbrydelse netop er blevet afsløret, eller fortælle om sin forbrydelse og terapi til andre. Som eksempel på en bodshandling bringer forfatterne på s. 218-221 et langt brev, som en klient har skrevet til denne bog som sin bodshandling. I brevet beskrives over et par sider og i trættende detaljer med pornografiske overtoner klientens seksualforbrydelser mod en yngre pige, hvorefter terapiforløbet gennemgås: »Den terapihjælp, jeg modtog efter opdagelsen af mit forhold til Mette, var først i form af samtaler med en yngre psykolog, hvor resultatet ikke hjalp mig den mindste smule. (...) psykologen [var, mit indskud] ikke i stand til at fange min interesse, blandt andet på grund af hendes professionelle uddannelse og min totale afvisning af alle hendes sporadiske forsøg (hun var til at læse både spørgsmål og svar ud af som en åben bog). Da jeg var 18 år spurgte min far, om jeg ville prøve endnu en psykolog, der skulle være temmelig dygtig. (Han sagde Danmarks bedste, og jeg tænkte 'ja - ja, da') (...). Eva må have undret sig en hel del på grund af min manglende evne til at udtrykke følelser, da hun knoklede for at få mig til at udtrykke disse ved enhver given lejlighed. Dette er svært at udtrykke uden at rose Eva til skyerne, men da hun fortjener det, føler jeg også, det er på sin plads at rose hende for hendes hjælp, støtte og undervisning. (...) Jeg gik i 3. G, da terapien startede, og den har uden tvivl hjulpet mig meget i min mentale udvikling. Et ekstra plus var, at mine karakterer steg med 0,5 point. Jeg har desuden fået en ændret opfattelse af psykologer – fra at være snusfornuftige og påtrængende personer, ser jeg dem nu mere som almindelige mennesker med særlig flair for at tale med folk om deres problemer og få gennemarbejdet disse problemer. Det eneste jeg savnede under terapien har været en kop te i ny og næ, ellers kan jeg ikke forestille mig en bedre terapi« (s. 219-220). Forfatterne har her udvalgt en taknemmelig klients brev, hvoraf en fjerdedel består af uforbeholden ros til en af forfatterne. Måske er det et typisk brev, der udtrykker klienternes generelle tilfredshed med den i bogen anbefalede behandling, men den megen ros kunne også skyldes en ubearbejdet idealisering af terapeuten, som burde være afsluttet før terapien stoppede. Det autentiske præg, som breve fra klienter kan have, når de optræ-

der i en fagbog, falmer noget i dette tilfælde, når man ved, at klienterne *skal* opfinde en bodshandling før de kan forlade terapien. Det er uendelig svært at afgøre, om en bodshandling, der består i, at klienten udfører et stykke selvek-sponeringsarbejde til terapeutens bog, er til gavn for klienten eller for terapeu-ten. Hvis man som terapeut formår at binde klienterne til sig, og det er såmænd ikke så svært, så kan man få dem til at mene og gøre mange ting, som tera-peuten anser for rigtige. At udnytte denne magt over klienterne er dybt anstø-deligt, og i forhold til denne bogs klientel må det betragtes som en gentagelse af den udnyttelse, klienterne har været udsat for eller har udsat andre for. En sådan gentagelse, med terapeuten i den aktive rolle, er alt andet end terapeu-tisk, og er i øvrigt udtryk for dårlig teknik. Sidste fase i en korrekt gennemført psykoterapi må nødvendigvis bestå i en opløsning af klientens følelsesmæssi-ge binding til og afhængighed af terapeuten. Det sker ikke i den terapimodel, som anbefales i denne bog.

I kapitlet om familierterapi anbefales behandling af både gerningsmandens og ofrenes familier. Der foreslås desuden terapigrupper for forældre til unge sex-ualforbrydere, og hvis et forældrepar har store seksuelle problemer, bør de til-bydes parterapi. Hvis for eksempel gerningsmandens mor i parterapien plud-selig afslører sin egen incesthistorie, må hun sættes i en incestgruppe. Der er ingen grænser for, hvor mange slags terapi, en drengs seksuelle overgreb kan føre med sig – her er arbejde til mange terapeuter! Et væsentligt led i terapien er grundig sexualundervisning for hele familien, eller endnu bedre, intens sex-ualundervisning for flere familier samtidigt. Hvorfor denne forkærlighed for store forsamlinger af klienter? Og er det virkelig det samme, man skal fortælle små børn, store børn, teenagere og voksne om sexualitet? Nærmer terapeu-ten sig ikke det incestuøse, når hun belærer en familie, hvori de seksuelle og aldersmæssige grænser er patologisk uklare, om netop sexualitet? Mange fag-lige spørgsmål af denne art forbliver ubesvarede i denne bog.

Terapeutisk omnipotens

Sidste kapitel i bogen handler om terapeuten selv, om moral og holdninger, modoverføring, angst for klienterne, og om seksualitet. I afsnittet om moral og holdninger opremses 21 relevante spørgsmål, som terapeuter bør forholde sig til, for eksempel hvorfor seksuelle overgreb er skadelige, hvad sexuel gensidighed er, og hvordan normal seksualitet er hos børn. Dybt frustreret opdager man, at forfatterne, som ellers gennem hele bogen har demonstreret, at de nok mener at kende de rigtige svar på en hel del spørgsmål, ikke har tænkt sig at indvi læserne i deres overvejelser over disse yderst relevante emner. I en så lang bog kunne man godt forvente en behandling af etiske og moralske holdninger hos personer, der ønsker at arbejde terapeutisk med unge seksualforbrydere.

Det er yderst relevant, i en bog om psykologisk behandling af seksualforbrydere, at have et afsnit om terapeutens frygt i forhold til klienterne. Forfatterne mener, at når terapeuten føler frygt for en klient, må hun fortælle klienten, hvad det er i hans adfærd, som forårsager frygten, og at hun vil blive nødt til at opgive terapien med ham, hvis han ikke selv er i stand til at kontrollere denne adfærd (s. 253). Klienter med svag impuls kontrol, mangelfuld aggressionsforvaltning og dårlig realitetstestning oplever ofte verden i stærk/svag polariteter. Giver terapeuten udtryk for sin frygt, kan sådanne klienter opleve terapeuten som svag, og derfor miste respekt for og tillid til hende. Terapeuten mister da sin autoritet, og terapien er reelt tabt på gulvet allerede her. Når terapeuten ydermere bruger afbrydelse af behandlingen som en trussel, og samtidig kritiserer klienten på et af hans svageste punkter – selvkontrollen – så kan klienten føle sig truet og forrådt, og forsvare sig aggressivt på uforudsigelige måder.

Hvis terapeuten føler frygt for klienten, må behandlingen selvfølgelig afbrydes – man kan ikke udføre psykoterapi, hvis man er bange – men terapeuten må tage denne beslutning selv, uden at inddrage klienten i det, og specielt uden at bruge afbrydelse af behandlingen som en trussel og en hævn mod klienten. Man må præsentere beslutningen om at afbryde terapien som et *fait accompli*

på en afvæbnende, ikke-konfronterende og ikke-hævende måde – og eventuelt med de fornødne sikkerhedsforanstaltninger omkring sig. Man må ikke i sin terapeutiske omnipotens tro, at man kan tale enhver aggression væk. Der findes faktisk eksempler på, at behandlere er blevet myrdet af deres klienter. Truende adfærd fra klienter overfor terapeuten må tages yderst alvorligt, og især når det drejer sig om kriminelle personer, der allerede har bevist, at de ikke altid nøjes med trusler.

Denne anmeldelse er blevet meget lang, men jeg har ønsket at dokumentere, hvorfor jeg finder bogen overfladisk, dårligt disponeret, uvidenskabelig, uvederhæftig, mistænkeliggørende overfor brede grupper af sociale klienter, uetisk og direkte farlig for terapeutens sikkerhed.